

KRIŽAJEVI IMAJO KOLINE

Vsa dolina je bila pokrita z belim plaščem in pod nogami je škripalo, če si moral z doma. Tisto opoldne je rekla mati Križajka svojemu možu: »Tone, zabele nam primanjkuje... zdaj je ravno prav mrzlo, da ne bo šlo meso v kvar. Ljubo bi mi bilo, če bi prihodnji teden klali.«



Slovo od korita

Nato sta oče in mati sedla k mizi. pobrskala sta v škatli, kjer hranijo denar, nato pa je odločil oče Križaj: »V soboto, ko bomo prejeli tednino, bomo primaknili še tisto, kar bo manjkalo. V nedeljo bomo stopili k Adamovcu v Rašico. Z njim sem v besedi že od lanskega leta. Ima dobro robo in ni predrag. V nedeljo po kosilu si bomo ogledali njegov priredek. Če nam bo všeč, bomo v ponedeljek ali torek klali.

Najstarejši sin Jure in ostali hišni drobiž je od veselja vzkliknil, ko je to zvedel. Kako pa da, zaradi kolin in hišnega praznika.

V nedeljo so že na vse zgodaj Križajevi otroci mencali k jutranji maši. Nato so opravili naloge in hiteli z učenjem. Brž, ko so odložili žlice, so vsi lezli v plašče in rokavice, ter so silili v očeta in mater, naj se brž odpravijo z doma.

Prekrasna je bila pot po zimski ravnici. Vsa je snivala pod debelo odejo. Smreke so se šibile pod belim tovorom. Sonce je metalo dolge sence

in branilo, da ni mogel mraz do živega.

Ko so prehodili zadnji hrib, so potrkali pri Adamovcu. Gospodar in njegova družina je bila zbrana v živahnem pomenku okoli peči. Nato so stopili domači in gostje na dvorišče. Dekla je hitela odpirat svinjak in gospodar je s kolom izganjal prašiče na plan.

Z iztegnjeno, žuljavo roko je pokazal Adamovec na enega izmed njih in dejal: »Menim, da bo tale prašič še najbolj pripraven. Na vagi bo potegnil okrog 60 kil čez sto. Dobro je krmljen.

Križaj in Križajka sta se spogledala, stopila sta ob stran in se tiho pogovarjala. Njun razgovor je prekinil Adamovec in hvalil robo: »Takega ne dobita kmalu na okrog. Le poglejta, kakšne hlače ima,« — in je pokazal na poveznjeno kožo okrog nog, ki je visela navzdol in je med dobrimi poznavalci prašičev znak, da je žival dobro krmljena in bo imela precej slanine.

»Saj zaradi slanine ga tudi kupujemo,« pritrjuje Križajka.

»Tudi teža bi nam bila po godu,« dostavlja Križaj.

»Ne bom se motil dosti,« navezuje pogovor Adamovec in še reče: »Za plačilo pa bo veljalo itak tisto, kar bo povedala, ta mutasta.« Pri tem napravi z roko kretnjo, kakor bi oponašal tehtnico.

Križaj pa mu brž vpade v besedo in reče: »O, tisto pa že ne. Kakor so stare postave, tako bo tudi pri nas. Želodec bomo odračunali. Če bo pa imel več kot dve kili, pa bomo vzeli želodec dvojno. Tudi na vrv bomo odmaknili kilogram prašičeve žive teže!«

»Naj bo,« pritrди gospodar, nato pa povabi vso družbo v hišo. Gospodinja prinese medtem liter tolkovca. Adamovec pa prične s Križajem barantati za ceno. Prodajalec zahteva po 8 dinarjev za kilogram žive teže. Križaj se brani, rohni o malih plačah

v tvornici in obljublja po 7 dinarjev. Nato posežejo v besedo še ženske. Na prigovarjanje Križajke in Adamovčevke se zedinijo po 7 in pol dinarja za kilogram žive teže. Pred odhodom so še trčili na zdravje, Križaj je stisnil Adamovcu v roko stotak za aro, nato pa so se domenili glede ostalih podrobnosti.

Otroci so med barantanjem dobili kruh in grizli krljce, ki so jim jih natresli zvrhan kup na mizo. Zadovoljno se je nato Križajeva družina odpravila domov skozi pokrajino, ki je medtem že lezla v noč.

V torek je pritiskal mraz, ko se je na vse zgodaj odpravljal Adamovec z doma. Pred odhodom je dejal še ženi, ki mu je prinesla na voz toplo odejo: »Danes pa mi ne bo treba k briyecu... Mraz me bo pošteno obril in namilil...« »Hihot!« je udaril hlapec po konju in sani so zdrčale po sneženi poti. Adamovec in hlapec sta se zavijala pred mrazom. Prašič je v svoji leseni kletki ždel in dremal. Sani so drčale, kakor bi bile namazane.

Pri Križajevih so otroci že nestrpno čakali voznika. Križajevi šolarji so si v šoli že prejšnji dan izprosili prosto.

Gospod učitelj jim je dejal: »No, če imate jutri domač praznik, pa naj bo... ostanite doma. Saj vem, da ne boste za prida pomoč, še za nadlego boste. Pa imejte veselje...«

Uporno se je branila žival, ko so jo podili iz kurnika. »Menda čuti, da gre v smrt«, je rahločutno besedovala Križajka. Mesar Tine, ki so ga naročili za klavca, pa je sunil žival iz kletke in ukazal: »Kar brž ven, čas beži, in mi imamo s teboj še dovolj opravka, preden boš dobra za pod zob.«

Nato so z združenimi močmi potegnili žival ven. Prašič je cvilil, kakor bi se mu godila najhujša krivica, ko so mu opletali okrog trebuha vrv. Nato so ga zavlekli do mesarske tehtnice, ki je visela na močnem kavlju. »Horuk!« so zavpili pomagači in so žival vrteli s škripecem navzgor. Cvilenje je ponehalo in žival se je umirila.

Obrazi vseh so se tedaj zgnetli okrog tehtnice, ki je obstala v ravnotežju na številki 163.

Zadovoljno je pokimal Adamovec in se pohvalil: »Dobro sem ga zredil in niti nisem dosti zgrešil, ko sem ga cenil doma kar na oko, da bo imel 160 kil.«

Žival so nato spustili na tla. Brž so pripravili mesarske potrebščine.

Prašič je spet obupno zacvilil, ko so ga potegnili na stojalo.

»Otroci! Zdaj pa brž s poti...«, so odredili mati in pristavili: »Moriya, ki pride zdaj na vrsto, ni za mlade oči. Pojdite medtem po žemlje, mleko in ostale drobnarije, ki jih bomo rabili za klobase.«

Mladež se je obotavlja odpravila z dvorišča. Le najstarejši Jure je poprosil: »Naj no jaz ostanem tu, rad bi držal prašiča za rep.«

»Pa naj pomaga pri repu«, je pomagal Jurju klavec Tine in dodal: »Saj je pri hiši prvi za očetom in mu gre zato mesto pri repu!« ...

Ko se je ostala drobnjad spet prikazala na dvorišču, je bil prašič že negiben na garah, brez drobovja in črev. Slekli so ga tudi s kože, ki jo bodo dali v strojarno za usnje. Prav tako so že izrezali vso plast slanin in sala. Stehtali so jo in se je izkazalo, da imajo Križajevi letos za zabelo 76 kil slanin. Vsa zadovoljna je odnašala gosposinja slanino v kuhinjo, kjer so jo rezali na drobne kosce in jo cvrli v velikih ponvah. Po kuhinji je vel močan duh po ocvirkih in kdor je hotel, je dobil krožnik svežih ocvirkov — imenitne jedače.

Oče pa je z Adamovcem dokončaval obračun. Kakor so se domenili že prej, so odbili 2 kilograma za želodec, eno kilo pa za vrv, na kateri so prašiča stehtali. Adamovec je imel torej dobiti plačilo za 160 kilogramov po 7 in pol dinarja. Križaj je izračunal ceno pismeno, Adamovec pa je dognal vsoto skoraj istočasno — na pamet. Nič ni hodil v šolo, pa se je v življenju naučil sam računanja, kolikor ga

je rabil pri svojih kupčijah. Računal je vse na pamet.

»Dvanajst cikorjevcev bom dobil, kajne?« je poizvedoval stari mož.

»Točno toliko, dvanajststo dinarjev«, mu je prikimal Križaj. Vzel je denarnico in je naštel na mizo 1200 dinarjev. Nato sta prišla vsak za svojo kupico in izpila likof, kakor pravijo pijači ob zaključni kupčiji, do dna. Poslovila sta se, v kuhinji pa je segel Adamovec za slovo v roke še Križajki. »Dobro ste ga zredili«, je rekla mati v pohvalo. »Tudi drugo leto bomo spet barantali, če vam bo prav.«

»O, tisto že prav rad vidim«, reče prodajalec. »Vendar zaradi tolstega prašiča ne gre meni nobene hvale. Ta gre moji ženi. Če so prašiči debeli, je to pohvala za ženske, ki imajo z njimi opravka, in potrjuje, da znajo ceniti gospodinje red in pravilno oskrbo, ki jo zahtevajo živali.«

V tistem je sedel Adamovec že na sanch. Hlapec je udaril po konju in brž sta izginila Križajevim izpred oči.

Zdaj pa so stopile vse roke v službo fureža. Pomažalka Mica je čistila ob potočku čreva in želodec. Premrlih rok se je prišla nato gret v kuhinjo. Klavec Tine je narezal mesa, ki pride v klobase. Ostale dele je prihranil za nasoljeno kád in dim. Ženske

so kuhale riž, Tine pa je nato natlačil mesa v mesene klobase. Prav tako je izdelal riževke in jetrne klobase. Mladina je nepremično slonela, ko so napravljali klobase. Skoraj bi prišlo do malega prepira. Vsak je hotel imeti že takoj svojo klobaso. Pa je šele mati pomirila drobiž in ukazala, naj prinese vsak posebne vrste trak. Nato je dobil vsak otrok klobaso in je navezal nanjo trak. Po njem bo spoznal klobaso, ki bo prišla prekajena z dima.

Zvečer pa so imeli pri Križajevih velik praznik, ko so se mastili pri kolinah. Šegavi klavec Tine je mnogo-teroz razdril, nazadnje pa je zapel klavsko himno:

»Jaz rad na furež grem,
kjer klobase jem
in pa dobre volje sem!...
Tam je dost vsega,
kruha in mesa
in pa vinca sladkega.

Križajevi pa tudi niso pozabili prijateljev in znancev. Pri vseh se je oglasil kdo domačih s cekarjem in dejal: »Mama pošiljajo koline.« Ko so čez teden dni pospravili koline, pa je dejal Jure: »Koline so pa res velik hišni praznik«, in je z žalostnim obrazom zadril žlico v močnik...

Jože Župančič.

ESKIMO GRE PO SVETU

Medtem ko so prebivalci zapadne Grenlandije že prišli v stik z evropsko omiko, pa so v severo-zahodnem kotu Grenlandije do l. 1909. živeli še tako divje in naravno življenje, kot ga živijo še danes Eskimi v nekaterih predelih Severne Kanade. Ko so ti Eskimi prvič videli tuje ljudi (angleške raziskovalce), so jih po tolmaču izpraševali, če so ti beli ljudje prišli z meseca na zemljo. Zelo so se jih bali in v začetku sploh niso hoteli stopiti na njihovo ladjo.

Prvi belokoži tujec, ki si je pridobil njihovo zaupanje, je bil pokojni

severni raziskovalec Danec Knud Rasmussen. Le-ta se je rodil kot sin danskega uradnika v zahodni Grenlandiji, zato je popolnoma obvladal jezik Eskimov. Po dolgem bivanju med njimi v Smithsundu (na severozahodu Grenlandije) se mu je posrečilo pogovoriti takega eskimskega pračloveka, po imenu Osarkraka, da ga je spremil v »deželo belega moža«. Dolgočasna morska vožnja Osarkraku ni ugajala. A boril se je junaško z morsko boleznijo in ni tožil. Ko je priplula ladja v mesto Kodan, se je Osarkraka množice ljudi in številnih hiš zelo prestrašil, ravno tako